

Saturs

Junga individuācijas ceļš. Jura Rubeņa priekšvārds	7
Anielas Jafes ievads	21
Prologs	29
1. nodaļa. Bērnība	31
2. nodaļa. Skolas gadi	46
3. nodaļa. Studiju gadi	95
4. nodaļa. Psihiatra darbs	123
5. nodaļa. Zigmunds Freids	149
6. nodaļa. Konfrontācija ar bezapziņu	168
7. nodaļa. Darbs	193
8. nodaļa. Tornis	212
9. nodaļa. Ceļojumi	224
Ziemeļāfrika	224
Pueblo indiāņi	230
Kenija un Uganda	236
Indija	254
Ravenna un Roma	262
10. nodaļa. Vīzijas	267
11. nodaļa. Par dzīvi pēc nāves	275
12. nodaļa. Vēlīnās domas	297
13. nodaļa. Retrospekcija	319
Pielikums	323
Fragmenti no Junga vēstulēm sievai no ASV	323
No Freida vēstulēm Jungam	330
Vēstule sievai no Sūsas Tunisijā	333
No vēstules kādam jaunam zinātniekam (1952)	335

No vēstules kādam kolēģim (1959)	337
Par Teodoru Flurnuā.....	339
Par Rihardu Vilhelmu.....	341
Par Heinrihu Cimmeru.....	346
Pēcvārds “Sarkanajai grāmatai”	348
“ <i>Septem Sermones ad Mortuos</i> ” (1916)	349
Anielas Jafes piezīmes par Junga ģimeni.....	362
Glosārijs	370

Prologs

Mana dzīve ir bezapziņas pašīstenošanās vēsture. Viss, kas atrodas bezapziņā, vēlas izpausties ārēji, un arī personība vēlas iziet ārpus bezapziņas nosacījumiem un piedzīvot sevi kā vienotu veselumu. Lai atainotu savu tapšanu šādā nozīmē, nevaru izmantot zinātnisku valodu, jo sevi nespēju izjust kā zinātnisku problēmu.

Iekšējo pārlicību par to, kas cilvēks ir, un to, kas viņš ir *sub specie aeternitatis*¹, iespējams paust tikai ar mīta palīdzību. Tas ir daudz individuālāks veids un pasaka par dzīvi daudz vairāk nekā zinātne. Zinātnes jomā mēdz izmantot vidējus raksturlielumus, kas ir pārāk vispārīgi, lai spētu raksturot atsevišķas dzīves subjektīvo daudzveidību.

Tālab šodien, savā astoņdesmit trešajā dzīves gadā, esmu nolēmis izstāstīt savas dzīves mītu. Taču es spēju paust tikai nepastarpinātu viedokli, tikai “stāstīt stāstus”. Nav svarīgi, vai tie ir patiesi. Jautājums ir tikai par to, vai tā ir *mana* pasaka, *mana* patiesība.

Vislielākās grūtības autobiogrāfijas radīšanā izriet no tā, ka nav mēroga, objektīva pamata, uz ko balstīt spriedumus. Īsti nepastāv salīdzinājuma iespējas. Es zinu, ka daudzējādā ziņā neesmu tāds kā citi, taču nezinu, kāds esmu patiesībā. Cilvēkam nav neviena, ar ko sevi salīdzināt, – viņš nav pērtiķis, nav govys un nav koks. Es esmu cilvēks. Bet kas tas ir? Tāpat kā citas būtnes, arī es esmu atšķelts no nebeidzama Dieva, taču nevaru sevi salīdzināt ar nevienu dzīvnieku, nevienu augu un nevienu akmeni. Tikai mītiskas būtnes ir lielākas par cilvēku. Kā gan cilvēks varētu paust par sevi kādu noteiktu viedokli?

Cilvēks ir psihiska norise, kuru pats nepārvalda vai arī to spēj tikai daļēji. Tieši tādēļ cilvēkam nevar būt pabeigta viedokļa par sevi vai savu dzīvi. Ja cilvēks to spētu, tad zinātu par dzīvi itin visu, taču tās ir tikai iedomas. Dziļākajā būtībā mēs nezinām, kā esam kļuvuši par to, kas esam. Atsevišķas dzīves

¹ No mūžības perspektīvas (*latīņu val.*).

stāstam ir noteikts sākums, kāds punkts, ko atceramies, un jau šis sākums ir pietiekami sarežģīts. Nevieni nezina, kā aizritēs dzīve. Tāpēc tās stāstam nav sākuma, un tās mērķis nosakāms tikai aptuveni.

Cilvēka dzīve ir apšaubāms eksperiments. Tā ir ārkārtīgi svarīga parādība tikai skaitliski. Tā ir tik gaistoša, tik nepietiekama, ka ir teju brīnums, kā kaut kas vispār spēj eksistēt un pilnveidoties. Par to esmu bijis pārsteigts jau kā medicīnas students, un man vienmēr šķitis īsts brīnums, ka neesmu gājis bojā pirms laika.

Dzīve man vienmēr šķitusi līdzīga augam, kas dzīvo no savas rizomas. Auga istā dzīve nav redzama, tā slēpjas rizomā. Tas, kas redzams virs zemes, dzīvo tikai vienu vasaru un tad novīst – gaistoša parādība. Pārdomājot dzīves un kultūru nebeidzamo tapšanu un izzušanu, var rasties absolūta nīcīguma priekšstats; taču es nekad neesmu zaudējis sajūtu, ka pastāv kas tāds, kas mūžīgajā mainībā ir dzīvs un paliekošs. Redzami ir tikai ziedi, un tie ir zūdoši. Rizoma paliek.

Būtībā man šķiet, ka vērts stāstīt tikai par tādiem dzīves notikumiem, kuru laikā nezūdošā pasaule ielauzusies zūdošajā. Tādēļ es galvenokārt izteikšos par iekšējiem notikumiem. Pie tiem pieder arī mani sapņi un iztēle. Tie veido arī mana zinātniskā darba pamatu. Tie vienmēr bijuši kā kvēlojoša un plūstoša lava, kas sacietējot kļūst par apstrādājamu bazaltu.

Līdzās iekšējiem notikumiem nobāl atmiņas par ceļojumiem, cilvēkiem un vietām. Daudzi ir piedzīvojuši sava laikmeta vēstures notikumus un par tiem rakstījuši; par tiem labāk lasīt vai klausīties citu cilvēku stāstus. Atmiņas par manas dzīves ārējiem faktiem man lielākoties izplēnējušas vai zudušas. Taču sastapšanās ar citu īstenību, sadursme ar bezapziņu neizdzēšami ierakstīta manā atmiņā. Tā vienmēr bijusi pilnīga un bagātīga, un viss pārējais atkāpies tās priekšā.

Tādēļ arī citi cilvēki kļuvuši par manu atmiņu nezūdošu daļu tikai tādā gadījumā, ja manā likteņa grāmatā kādu apstākļu dēļ ierakstīti jau izsenis un viņu iepazīšana savā ziņā uzskatāma par atcerēšanos.

Arī viss, kas jaunībā vai vēlāk mani ārēji ietekmējis vai kļuvis man nozīmīgs, aplūkojams iekšējo notikumu gaismā. Jau ļoti agrīnā vecumā nonācu pie secinājuma: ja dzīves sarežģījumos nav rodama atbilde un risinājums no iekšienes, tie galu galā izrādās nebūtiski. Ārējie apstākļi nespēj aizstāt iekšējos. Tādēļ manā dzīvē nav bijis daudz ārēju notikumu. Man par tiem nav daudz stāstāma, jo tas man šķistu tukši un nebūtiski. Es saprotu pats sevi tikai iekšējo notikumu gaismā. Tiem ir īpaša nozīme manā dzīvē, un tieši par tiem vēstīts manā "Autobiogrāfijā".

1. NODAĻA

Bērnība

Pusgadu pēc manas dzimšanas (1875. gadā) mani vecāki pārcēlās no Kesvillas Turgavas kantonā pie Bodenezera uz Laufenes pils mācītājmāju netālu no Šafhauzenes pie Reinas ūdenskrituma.

Manas atmiņas sākas ap otro vai trešo dzīves gadu. Es atceros mācītājmāju, dārzu, veļas māju, baznīcu, pili, Reinas ūdenskritumu, Vērtas pili un ķestera zemnieku sētu. Tās ir tikai nekonkrētā jūrā peldošas atmiņu saliņas, kas šķietami nav savstarpēji saistītas.

Man prātā atplauksnī atmiņas, kas, iespējams, ir pašas agrākās manā dzīvē un tādēļ diezgan blāvas: es koka pavēnī guļu bērnu ratiņos. Ir jauka un silta vasaras diena, zilas debesis. Zeltaini saules stari mirgo caur zaļoksnu lapotni. Ratiņiem ir nolaists jumts. Esmu pamodies šī brīnišķīgā skaistuma vidū un jūtu neapprakstāmu labsajūtu. Es redzu caur koku lapām un ziediem spīdam sauli. Viss ir tik brīnišķīgi, krāsaini un skaisti.

Vēl kāds atmiņu mirklis: es augstā bērnu krēsliņā sēžu mūsu ēdamistabā mājas rietumu pusē un mieļojos ar siltu pienu, kurā iebērti maizes grauzdiņi. Pienam ir tikama garša un tipiska piena smarža. Tā bija pirmā reize, kad es apzināti sajutu smaržu. Var teikt, ka šajā mirklī es apzinājos, kas ir oža. Arī šis ir ļoti sens atmiņu mirklis.

Un vēl kādas atmiņas: jauks vasaras vakars. Kāda tante šveiciešu dialektā teica: “Es tev grib’ ko parādīt.” Viņa kopā ar mani devās laukā no mājas, un mēs gājām pa ielu, kas ved uz Dahseni. Tālumā kvēlošā vakara sārtumā pie apvāršņa slējās Alpu kalni. Tovakar tos varēja redzēt pavisam skaidri. “Paraug’ tur, visi kaln’ galig’ sarkan’,” viņa sacīja. Toreiz es pirmo reizi ieraudzīju Alpus! Tad es padzirdēju, ka Dahsenes bērni rīt dosies izbraucienā uz Cīrihi, uz Itlibergu. Man ļoti gribējās doties viņiem līdzī. Bija tik sāpīgi dzirdēt, ka mazi

bērni nedrīkst doties tādā braucienā, jo tiem tur neesot ko darīt. Kopš tās dienas Cīrihe un Itlibergs man kļuva par nesasniedzamu sapņu zemi, gluži kā sārti kvēlojošās, sniegotās virsotnes.

Mazliet vēlākas atmiņas: mamma mani paņēma līdzī uz Turgavu pacie-moties pie draugiem. Viņiem piederēja pils pie Bodenezera. Mani nevarēja dabūt projām no ezermalas. Ūdenī atmirdzēja saules stari. Tvaikoņa saceltie viļņi sitās pret krastu. Ezera dibena smiltīs tie bija izskalojuši smalku viļņveida zīmējumu. Ezers sniedzās nepārskatāmi tālu, un šis plašums bija neiedomā-jams baudījums, ne ar ko nesalīdzināms diženums. Toreiz mani pārņēma ideja, ka man jādzīvo pie ezera. Es nodomāju, ka bez ūdeņiem vispār nav iespējams dzīvot.

Vēl kādas atmiņas: sveši cilvēki, rosība, satraukums. Kalpone atskrēja un paziņoja: “Zvejnieki atraduši izskalotu liķi – leļpus Reinas ūdenskrituma –, viņi grib to ienest veļas mājā.” Tēvs sacīja: “Jā, jā.” Es tūliņ vēlējos liķi aplū-kot. Taču māte mani atturēja un strikti aizliedza doties uz dārzu. Kad vīri bija aizgājuši, es steigšus caur dārzu lavījos uz veļas māju. Taču durvis bija slēgtas. Apgāju apkārt ēkai. Otrā pusē atradās noteka. No tās sūcās asinis un ūdens. Tas mani ārkārtīgi ieinteresēja. Toreiz man nebija pat četri gadi.

Atmiņā uzaust vēl kāds tēls: esmu nemierīgs, drudzains, nespēju iemigt. Tēvs nēsā mani uz rokām, staigā šurpu turpu pa istabu un dzied savas vecās studentu laika dziesmas. Es atceros vienu, kas man ļoti patika un vienmēr šķitusi mierinoša. Tā bija tā dēvētā Valsts galvas¹ dziesma: “Visi klusē, visi ausās...” Aptuveni tāds bija sākums. Vēl šodien atceros tēva balsi, to, kā viņš, noliecies pār mani, dziedāja nakts klusumā.

Kā māte vēlāk pastāstīja, es cietu no ekzēmas. Mani nomāca neskaidra nojausma par nesaskaņām vecāku laulībā. Droši vien mana saslimšana bija saīs-tīta ar vecāku šķiršanos uz kādu laiku (1878). Mamma toreiz vairākus mēnešus uzturējās kādā Bāzeles slimnīcā, domājams, viņas ciešanas bija saistītas ar vilša-nos laulībā. Pa to laiku mani aprūpēja tante, kura bija divdesmit gadus vecāka par mammu. Mammās ilgā prombūtne sagādāja man lielas ciešanas.

Kopš tā laika vārdu “mīlestība” vienmēr uztveru ar neuzticēšanos. Viss, kas saistīts ar “sievīšķo”, man nozīmēja ko tādu, uz ko nevar paļauties. Turpretī

¹ Dziesma “*Landesvater*”, kas sākas ar vārdiem “*Alles schweige, jeder neige ernsten Tönen nun sein Ohr!*”, ko studenti mēdza dziedāt ceremonijā, kad ar zobenu tika caurdurtas studentu kor-porāciju galvassegas.

“tēvs” man nozīmēja paļāvību un... arī bezspēcību. Ar šādu handikapu es sāku savu dzīvi. Vēlāk šie agrīnie iespaidi tika revidēti. Man bijuši draugi vīrieši, kas sagādājuši vilšanos, un esmu neuzticējies sievietēm, kurās tomēr nav nācies vilties.

Kamēr mamma bija projām, par mani rūpējās arī mūsu kalpone. Vēl joprojām atceros, kā viņa mani paņēma uz rokām un es uzliku galvu viņai uz pleca. Viņai bija melni mati un olīvkrāsas āda, un viņa bija pavisam citāda nekā mamma. Vēl joprojām atminos viņas matu līniju, kaklu ar stipri pigmentēto ādu un ausis. Tas viss šķita tik svešāds, taču vienlaikus tik pazīstams. Man šķita, ka viņa pieder nevis mūsu ģimenei, bet tikai man, it kā viņai būtu kāda neaptverama saistība ar visām tām noslēpumainajām lietām, kuras es vēl nespēju saprast. Šis kalpu meitenes tips vēlāk kļuva par vienu no manas *anima*¹ aspektiem. Viņa iemiesoja ļoti izteiktu svešatnības, taču kaut kā sen pazīstama sajūtu, ko vēlāk raksturoju kā sievišķības būtību.

Vecāku šķiršanās posms man saistās ar vēl kādu atmiņu ainu: jauka, ļoti glīta, piemīlīga meitene ar zilām acīm un gaišiem matiem rudens dienā ar zilām debesīm ved mani pastaigāties zem zelta lapām rotātām kļavām un kastaņām. Mēs gājām gar Reinas krastu lejpus ūdenskrituma pie Vērtas pils. Cauri lapotnei spraucās saules stari, un zeme bija klāta zeltainām lapām. Jaunā meitene vēlāk kļuva par manu sievasmāti. Viņa apbrīnoja manu tēvu. Nākamo reizi viņu ieraudzīju tikai divdesmit viena gada vecumā.

Tās ir manas “ārējās” atmiņas. Taču tagad sekos kas stiprāks un varenāks, ko daļēji atminos tikai miglaini: kā es krītu pa kāpnēm, kā sasitos pret krāsns pamatni. Atceros sāpes un asinis, to, kā ārsts šuj manu brūci, kuras radītā rēta bija redzama līdz pat vēlīniem ģimnāzijas gadiem. Mamma man stāstīja, ka reiz es esot kopā ar kalponi devies pāri Reinas ūdenskrituma tiltam uz Neihauzeni, pēkšņi pakritis, un viena mana kāja jau izslīdējusi cauri margām. Kalpone paguvusi mani satvert un uzvilkt atpakaļ uz tilta. Šie notikumi norāda uz neapzinātu pašnāvības tieksmi vai fatālu pretošanos dzīvei šajā pasaulē.

Tolaik mani naktīs mocīja nenosakāmas bailes. Mājās mēdzu visu ko saklausīties. Visu laiku bija dzirdami Reinas ūdenskrituma dobie trokšņi, un tā bija bīstama vieta. Cilvēki mēdza noslikt, kāds liķis uzskrēja klintīm. Tuvējā kapsētā ķesteris izraka bedri; tur pacēlās brūnganas zemes uzkalniņš. Melnos, svīnīgos svārkos ģērbušies vīrieši ar neparasti augstām cepurēm nes melnu

¹ Šo un citus terminus, ko Jungš plaši izmanto, sk. grāmatas beigās iekļautajā glosārijā.

kasti. Arī mans tēvs, tērpies talārā, ir tur un runā dārdošā balsī. Sievietes raud. Tas nozīmē, ka izraktajā bedrē kāds ticis apglabāts. Daži cilvēki, kas iepriekš tepat vien bija bijuši, pēkšņi pazuda. Uzzināju, ka viņi vai nu aprakti, vai arī “Kungs Jēzus” viņus paņēmis pie sevis.

Mamma man bija iemācījusi lūgšanu, ko vajadzēja skaitīt ik vakaru. To arī labprāt darīju, jo tā sniedza zināmu mierinājumu nenoteikto nakts briesmu priekšnojautās:

Jel izplet savus spārnus,
O, Jēzu, tu mans prieks,
Ņem kūciņu pie sevis!
Ja sātans rīt to pošas,
Tad eņģ'ļiem dziedāt liec:
Šo bērnu ļaunums nesgars!

“Kungs Jēzus” bija patīkams, jauks un labvēlīgi noskaņots “kungs”, gluži kā Vēgenšteina kungs no pils: bagāts, varens, ievērojams un tāds, kas naktī sargā bērnus. Tas, kādēļ viņam nepieciešami tādi spārni kā putnam, mani nedaudz izbrīnīja, taču īpaši daudz par to nedomāju. Krietni nozīmīgāks daudzu pārdomu iemesls bija fakts, ka mazi bērni lūgšanā salīdzināti ar “kūciņām”, kuras “Kungs Jēzus” acīmredzot tikai negribīgi “pieņēma” kā rūgtas zāles. To es īsti nespēju saprast. Taču man nebija grūti apjēgt, ka sātanam gan kūciņas garšo labi un nedrīkst ļaut viņam tās aprīt. Kaut gan “Kungam Jēzum” kūciņas nepatīk, viņš tās ēd, lai sātans nenorītu. Tiktāl šīs pārdomas šķita “mierinošas”. Taču tad uzzināju, ka “Kungs Jēzus” “pie sevis ņem” arī citus cilvēkus, un tas nozīmēja, ka tie nokļūst zemē izraktajā bedrē.

Šim drūmajam secinājumam bija fatālas sekas. Es sāku neuzticēties “Kungam Jēzum”. Viņš zaudēja lielā, mierinošā un labvēlīgā putna īpašības un sāka līdzināties tumšajiem vīriem melnajos svārkos, ar cilindriem un spoži nospodrinātām kurpēm, kuri kaut ko dara ar melno kasti.

Šīs pārdomas man radīja pirmo apzināto traumu. Kādā karstā vasaras dienā es, kā ierasts, sēdēju mājas priekšā un spēlējos smiltīs. Iela garām mājai veda kalnup un pazuda mežā. Tādēļ no mājas bija pārskatāms garš ceļa posms. Pamanīju, ka no meža puses tuvojas kāds garās, melnās drānās tērpies stāvs ar platmali galvā. Tas izskatījās kā sieviešu drēbēs saģērbies vīrietis. Stāvs pamazām tuvojās, un es secināju, ka tas patiešām ir vīrietis, kas saģērbies tādā kā

kleitā līdz pat zemei. Viņa izskats man radīja izbīli, kas drīz vien izvērtās nāvīgās bailēs, jo mani pārņēma šaušalīgā atziņa: “Tas ir jezuīts!” Neilgi pirms tam biju dzirdējis sarunu, kurā tēvs ar kolēģiem bija apspriedis jezuītu darbus. No daļēji aizkaitinātā, daļēji bažīgā sarunas toņa man bija radies iespaids, ka jezuīti ir kas tāds, no kā jābaidās pat tēvam. Patiesībā es nezināju, kas jezuīti tādi ir. Taču vārdu “Jēzus” zināju no savas vakara lūgšanas.

Cilvēks, kas pa ielu nāca uz manu pusi, acīmredzot ir par kaut ko pārģērbies, es nodomāju. Tieši tālab viņam ir sieviešu drēbes. Droši vien viņam ir ļauni nodomi. Nāves bailēs skriešus metos mājup un pa kāpnēm uzskrēju uz bēniņiem, kur paslēpos tumšākajā nostūrī zem jumta sijām. Nezinu, cik ilgi es tur kavējos. Taču tas noteikti bija krietni ilgi, jo, kad es uzmanīgi atkal nokāpu pirmajā stāvā un ārkārtīgi piesardzīgi pabāzu galvu pa logu, viņš jau bija projām un no melnā stāva nebija ne miņas. Taču ellišķīgās bailes vēl dienām ilgi stindzināja manus locekļus, un es neizgāju no mājas. Un vēlāk ik reizi, kad atkal viens spēlējās uz ielas, turpināju raudzīties uz mežmalu ar bažīgu piesardzību. Protams, vēlāk man kļuva skaidrs, ka melnais tēls bijis pavisam nekaitīgs katoļu priesteris.

Ap to pašu laiku – neesmu īsti drošs, vai tas nenotika pirms nupat pieminētā notikuma, – pirmo reizi redzēju sapni, kuru joprojām atceros un kurš nodarbinājis mani visu dzīvi. Tolaik man bija trīs vai četri gadi.

Mācītājmāja ir atsevišķa ēka pie Laufenes pils, un aiz ķestera pagalma plešas plaša pļava. Sapnī es atrados šajā pļavā. Piepeši tur atradu tumšu, četrstūrainu, zemē izmūrētu caurumu. Nekad iepriekš nebiju to redzējis. Ziņkārtīgi piegāju tuvāk un paskatījos lejup. Tur ieraudzīju klintī izcirstas kāpnes, kas ved dziļumā. Vilcinādamies bailīgi devos lejup. Lejā bija arkveida durvis, aizsegtas ar zaļu priekškaru. Priekškars bija liels un smags, kā no blīvi noausta auduma vai brokāta, un es ievēroju, ka tas izskatās ļoti dārgs. Mani mocīja ziņkāre, kas aiz tā varētu slēpties; es pavilku to sāņus, un skatienam pavērās apmēram desmit metrus gara četrstūra telpa ar krēslainu gaismu. Noapaļotie griesti bija darināti no akmens, un arī grīda bija klāta akmens flīzēm. Pašā vidū, no ieejas līdz pat nelielam paaugstinājumam, bija izklāts sarkans paklājs. Uz paaugstinājuma atradās brīnišķīgi skaists zelta tronis. Neesmu drošs, bet varētu būt, ka uz tā bija sarkans spilvens. Tronis bija ļoti grezns, kā pasakās, – īsts ķēniņa tronis! Uz tā kaut kas atradās. Tas bija milzu veidols, kas sniedzās gandrīz līdz griestiem. Sākotnēji nodomāju, ka tas ir milzīgs koka stubrs. Tā apkārtmērs